

ANA DİL EĞİTİMİ VE ANA DİL İLE EĞİTİMİN (BİNGÖL'DEKİ ÖĞRETMEN, YÖNETİCİ, ÖĞRENCİ, VELİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE) İNCELENMESİ

Abdurrahman ENSARİ*

Özet

Türkiye gündemini son 40 yıldır önemli ölçüde meşgul eden en önemli gündem maddelerinden biri belki de en önemlisi Kürt sorunu ve bu sorunla birlikte tartışılan anadilde eğitim sorunudur. İnsanlık ailesi olarak yaşanan değişim ve dönüşümler, bir zamanlar ima bile edilmesi tepki çeken, konuşulması suç sayılan, savunulması ise ceza gerektiren bir çok konunun bugün çok rahat bir şekilde konuşulduğu, tartışıldığı bir aşamaya geldiğini görmekteyiz. Ancak bütün yaşananlarla birlikte, birçok sorunun varlığının da halen devam ettiğini kabul etmek gerekmektedir. Yasal anlamda birçok yenilik yapılmasına rağmen, özellikle Kürtçenin anadilde eğitimde kullanılması konusunda birçok sıkıntı bulunmaktadır. Bizler bu tartışmalar devam ederken, Ak parti'nin hem genel, hem de yerel seçimlerde büyük oranda oy aldığı Bingöl ilinde, öncelikle eğitimin paydaşı olan Veli, Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin anadilde eğitim konusunda neler düşündüklerini anketler aracılığıyla ölçmeye çalıştık. Amacımız, anadilde eğitim konusundaki tartışmalara bir nebze de olsa katkı sağlamaktır.

Giriş

İnsanlık ailesi olarak birçok alanda hızlı bir değişim ve dönüşümün yaşandığı dönemlerden geçiyoruz. Dünyanın küçük bir köy haline geldiği çağımızda, özellikle ulus devletler, etnik, dini ve dil farklılıklarını yönetmekte ve bu alandaki sorunları çözmekte zorlanmaktadırlar. Toplumların, giderek artan hak arama ve özgürlük istekleri, diğer toplumlarla aynı haklara sahip olma talepleri artık göz ardı edilememektedir. Bu makul ve insani taleplerin artık zor kullanılarak bastırılması mümkün değildir. Yaşadığımız bilgi çağında, bilginin paylaşımı çok kısa sürede gerçekleşmektedir. Vatandaşlarının özgürlük, adalet, eşitlik gibi isteklerine duyarsız kalan ülkelerin kendi içlerinde birçok huzursuzluk yaşadığı da görülmektedir.

Bilim ve teknolojideki baş döndürücü gelişmeler, genetik alanındaki araştırmalar insana heyecan vermektedir. İletişim imkânlarının –hiçbir dönemde olmadığı kadar- artması, adeta dünyayı küçücük bir köye dönüştürmüştür. Bilgi, kısa sürede yenilenmekte ve bilgiye ulaşma imkânları herkes için mümkün olabilmektedir. Bütün bu gelişmelerle beraber, hala diğer tarafta da insanların en temel bazı insani haklarını kullanamadıklarını görmekteyiz. Bu haklardan biri de, insanların kendi anadilinde eğitim alma hakkıdır. Bu-

* Eğitimci

gün, birçok ülkeyi ilgilendiren, bazı ülkelerin yaşadığı sorunların ve huzursuzluğun da ana sebebi olabilen, ama bu haktan mahrum bırakılan hiçbir halkın da vazgeçmek istemediği en temel insani haklardan biri de “anadilde eğitim hakkı”dır. İnsanı insan yapan sahip olduğu haklardır. İnsan, sahip olduğu haklarla insandır. Hakları elinden alınan bir insan eksiktir. Anadilinde konuşma, anadilinde eğitim görme hakkı da bu hakların en önemlilerinden biridir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri ülke gündemini meşgul eden birçok sorun olmuşsa da, bugün özellikle anadilde eğitim konusu, ülke gündeminin en önemli maddelerinden olmuştur. Sorunlar, konuşulmadan tartışılmadan, doğru çözüm yolları da bulunamaz. Araştırmacılara düşen görev, sorunlara objektif bir şekilde yaklaşmak, gerekli inceleme, araştırma, anket vb. teknikleri kullanarak sorunları doğru tespit etmek, onlara kabul edilebilir, gerçekçi çözümler bulabilmektir.

Dil Nedir?

İnsanoğluna, Yüce Yaratıcı tarafından sunulan nimetleri sayarak bitirmek mümkün değildir. Ancak insanı, diğer canlılardan ayıran akıl ve düşünce ile birlikte kendisine özgü olan büyük bir yetenek de konuşabilme özelliğidir. Bunu da sağlayan dildir. Dil ile ilgili yüzlerce, binlerce tanım yapılmıştır. Ancak bu tanımların bazılarını zikretmek faydalı olacaktır.

“Dil, insanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre şekillenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş bir sistem” ya da sözlük anlamı ile “insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan” şeklinde tanımlanmıştır.¹ Türk Dil Kurumu’nun hazırladığı Türkçe Sözlük’te dil; “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban”² olarak ifade edilmiştir. Muharrem Ergin de dil hakkında; “dil veya lisan, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araç, kendisine özgü kuralları olan ve ancak bu kurallar içerisinde gelişen canlı bir varlık, temeli tarihin bilinmeyen dönemlerinde atılmış bir gizli anlaşmalar düzeni, seslerden örülmüş toplumsal bir kurum”³ şeklinde tanımlama yapmaktadır.

1 TERZİOĞLU, Süleyman Sırrı, *Uluslararası Hukukta Azınlıklar ve Ana Dilde Eğitim Hakkı*, Alp Yayınevi, 1.Baskı, Ankara, 2007, s.92

2 Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük-1*, TDK Yayınları, yeni baskı, Ankara, 1988, sayfa.374

3 ERGİN, Muharrem, “Türkçe Dil Bilgisi”, Bayrak Basım, İstanbul, 2008, s.3

Yukarıda verilen tanımlarda dil, öncelikle “İnsanlar arasındaki anlaşmayı sağlayan bir araç olarak tanımlanmış”⁴, bununla birlikte kişinin duygularını, düşüncelerini, beklenti ve isteklerini ifade edebilmesini sağlayan önemli bir iletişim aracı olarak da kabul edilmiştir.

Söz konusu tanımlar dışında da dil ile ilgili birçok tanımlama yapılmıştır: Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir araçtır; dil kendi kanunları içerisinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlıktır. Dil bir milleti birleştiren, koruyan ve o milletin ortak malı olan sosyal bir müessesedir. Dil yüzyıllar boyu gelişerek meydana gelmiş bir sosyal kurumdur. Dil seslerden örülmüş bir ağ niteliğindedir. Dil temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir sistemdir. Dil her zaman insan benliğinin ayrılmaz bir parçasıdır. İnsan zekâsının ve insanda sınırsız olan duygu ve düşünce kabiliyetinin sonuçlarını, insanın kendi benliğinin dışına aktarabilmek ancak dil ile mümkündür. Bu bakımdan dil ile düşünce iç içedir. İnsan dil ile düşünür ve yaşar. Dilin gelişmesi düşünceye, düşüncenin gelişmesi de dile bağlıdır. Çeşitli medeniyetlerin meydana gelmesini sağlayan düşünce, gelişmesini dile borçludur. Dil olmazsa insan eksik kalır.

Dil, bir iletişim ve anlaşma aracı olmaktan çok daha fazla şeyi ifade eder. Her dil, o dili konuşan toplumun tarihinin ve kültürünün taşıyıcısıdır da. “Bir lisan bir insan iki lisan iki insan” atasözü, birden fazla dil bilmenin kişiye katacağı zenginliği çok güzel vurgular. Birey ne kadar çok dil bilirse ufku da o kadar genişler.

Dilin Doğuşu

Dilin nasıl oluştuğu, ilk insanların konuşmaya nasıl başladığı yönünde farklı görüş ve teoriler mevcuttur. Bunlardan ilki ilahi veya dini teori olarak kabul edilir.

1) Dini teori: İlahi dinlerde ve özellikle son ilahi din olan İslam’a göre Allah, Hz. Adem’i yarattıktan sonra, dünyaya yerleşip kendilerinden faydalanabilmeleri için ona eşyanın isimlerini ve özelliklerini öğretti. İsimlerin delâlet ettiği varlıkları anlama yeteneği verdi. Bu durum Kur’an-ı Kerim’de şöyle anlatılır:

“Ve (Allah), Âdem’e bütün isimleri öğretti. Bunun ardından onları meleklerle takdim etti ve dedi ki: Hadi, eğer sözünüzün arkasında duruyorsanız şunların isimlerini bana bir haber verin!”⁵(6) Allah, Adem’i yeryüzünün halifesi yapacağını meleklerine tebliğ etmiş, Adem’i yarattıktan sonra ona eşyanın isimlerini öğretmiş, eşyanın bilgisini edinme ve beyan etme kabiliyetini vermiştir. Meleklerin devamlı olarak tesbih ve takdis vazifesiyle meşgul

4 [http://tr.wikipedia.org/wiki/Dil_\(filoloji\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Dil_(filoloji))

5 İSLAMOĞLU, Mustafa, “Hayat Kitabı Kur’an Meali”, Bakara Suresi, 31. Ayet, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2010, s.14

olmaları ve nefislerinin olmaması sebebiyle yeryüzünde halifelik ve imtihan keyfiyetlerine Âdem ve evlâtlarının lâıyk olacaklarını Allah, Âdem ile meleklere bir imtihandan geçirerek göstermiştir.

2) Yansıma Teorisi: İlk insanlar, çevrelerindeki sesleri taklit ederek ilkel dilleri oluşturmuşlardır. Modern bütün dillerde doğal ses yansımalarına karşılık gelen kelimeler bulunmaktadır. Bu da yansıma teorisini desteklemektedir. Türkçede Vızltı, mırıldı, fısıltı, gürültü, çatırtı, patırtı, havlama, horlama gibi kelimeler yansıma kelimelerdir. Buna rağmen somut olmayan, ses olgusuna sahip olmayan kelimelerin oluşumunu bu teori ile açıklamak zordur.

3) Ünlemler Teorisi: İlk insanlar; korkularını, acılarını, sevinçlerini, ruh hallerini dışa vuran sesler oluşturmuşlar ve böylece dil oluşmuştur. Ah, ey, vah, of... vb. kelimeler bu şekilde oluşmuştur.

4) Birlikte İş Teorisi: İlk insanlar, işleri birlikte yapmaya başlamışlar ve birlikte tempo oluşturmuşlardır.

Yansıma, ünlem ve birlikte iş teorilerinin doğru tarafları olmakla birlikte, dillerin kaynağını ve doğuşunu tam anlamıyla açıklamak için yeterli değildir. Ancak, dillerin kaynağı konusunda ne kadar farklı teoriler olursa olsun, dillerin ilk insanlarla birlikte doğduğu, ilk insanların çevrelerini, eşyayı zamanla isimlendirdiklerini, bunu ilahi kaynaklarla veya başka yöntemlerle yaptıklarını söylemek mümkündür. Dolayısıyla dilin kaynağını bilmek önemli olmakla birlikte, dilin işlevinin daha önemli olduğunu söylemek mümkündür.

Anadili, Anadil

“Anadili” ve “anadil” kavramları aynı anlamda kullanılan kelimeler gibi görünse de gerçekte farklı anlamlarda kullanılabilen kavramlardır. Anadili kavramını, ilk anda, “annemizden öğrendiğimiz dil” olarak tanımlamak mümkündür. “Anadili; İnsanın çocukken anasından, evindekilerden ve soyca bağlı bulunduğu topluluktan öğrendiği dildir.”⁶ Anadili, Yahya KEMAL’in “bu dil ağzımda annemin sütüdür.”⁷ dediği dildir. Ana dili, insanın doğumundan itibaren öğrendiği dildir. Anadili kişinin sosyolojik kimliğinin oluşmasında temel rolü oynar.

Ana dili, daha çok kişinin doğumdan sonra ilk çevresinden öğrendiği dildir. Ana dil ise, diğer dillere kaynaklık eden, yakın veya benzer dillere esas olan, onlara temel teşkil eden dildir.

Dil diğer insanlarla bütün ilişkilerimizde bize aracılık eder ve sosyal bağlarımızı düzenleyen bir araç olarak hayatımızın her safhasında bizlerin ya-

6 [http://tr.wikipedia.org/wiki/Dil_\(filoloji\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Dil_(filoloji))

7 Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük-1*, TDK Yayınları, Ankara 1988, s. 66

nında bulunur. Evde, okulda, sokakta, çarşıda, iş yerinde ve her yerde dil ile iç içe yaşarız. Dil doğuştan bilinemez. İnsan ilk aylarda ağlamalar, taklitler, birtakım hareketlerle anlaşma sağlamaya çalışır. Çocuk, içinde yaşadığı topluluğun anadilini uzun bir sürede öğrenir. Daha sonra kulağına gelen seslerin belli kavramlara, hareketlere, varlıklara karşılık olduğunu anlamaya başlayarak dil öğrenimine adım atar. Dil doğru öğreniminde ve doğru kullanılmasında ilk çevrenin, ailenin, anne ve babanın katkısı ve desteği çok büyük önem arz etmektedir.

Resmi Dil (Devlet Dili)

Ana dil, ana dili kavramlarının dışında, bir ülkede yaşayan vatandaşların kullandığı resmi dil, ikinci dil, yabancı dil kavramlarının da açıklanması konunun iyice anlaşılması için gerekmektedir.

1999 tarihli AGİT Raporuna göre dilsel haklara ilişkin evrensel ya da bölgesel belgelerin hiç birinde resmi dil ya da devlet dili tanımı yapılmamaktadır. Bu terimler bazen devletler tarafından birbirinin yerine kullanılabilir. Devletler devlet dili terimini, tarihi, milli dili ifade etmek için; resmi dil terimini ise günlük yaşamda kullanılan, yönetim tarafından vatandaşları ile resmi bir iletişim aracı olarak kabul edilen, başka bir devletten alınan dili ifade etmek için kullanılabilir. Ulusal azınlıklara mensup kişilerin gereksinimlerine cevap vermek için, devletlerin birden fazla resmi dili kabul edip etmemeleri konusunda uluslararası bir standart bulunmamaktadır. Aslında bir resmi dile sahip olmak gibi bir yükümlülük de bulunmamaktadır.

Sözlük anlamları ile resmi dil, "bir ülkede kanunla kabul edilen dil, resmi işlemlerde kullanılması gereken dil olarak tanımlanmıştır. Diğer bir tanıma göre ise, bir dil kamu makamları tarafından iradelerini açıklamak için meşru bir araç olarak tanındığında resmi'dir. Bu yüzden resmi dil, kamu makamlarının dahili iletişiminde ve pasif unsurlarla (vatandaşlarla) ilişkilerinde tam bir meşru geçerlilik ve etki ile kullandığı ortak dildir."⁸

İkinci Dil

Birçok ülkede birden fazla dil konuşulmaktadır. Ülkelerde farklı etnik yapıların bulunması, farklı dillerin de konuşulmasını da beraberinde getirmiştir. İkinci dil, "anadilden sonra, eğitim, iş hayatı ve diğer bazı temel amaçlar doğrultusunda öğrenilen ve 'ilave dil' diye adlandırılan dildir. 'Çok dilli' kişilerin anadilleri dışında bildiği ve öğrenim sırası önemli olmayan her dildir. Örneğin Belçika'da ana dili Flamanca olan birinin daha sonra edindiği ve/veya öğrendiği Fransızca dili gibi."⁹ Türkiye'de ana dili Kürtçe, Arapça olan

8 <http://tr.wikipedia.org/wiki/Anadili>

9 TERZİOĞLU, Süleyman Sırrı, *Uluslararası Hukukta Azınlıklar ve Ana Dilde Eğitim Hakkı*, Ankara 2007, s. 93

vatandaşların ailede öğrendiği ilk dil kendi ana dilidir. Türkçe ise ikinci dil durumundadır.

Yabancı Dil

Bir ülkede konuşulan ana dili ve ikinci dil dışında da öğrenilen, öğrenilmek istenen diller olabilir. “Özellikle yakın çevrede yaygın olarak kullanılmayan ancak uluslararası seyahat, kültürlerarası iletişim veya okulda seçmeli veya zorunlu olarak yabancı dil dersinde öğrenilen ve öğrencinin günlük yaşantısında pratik yapma olanağı içermeyen diller yabancı dil olarak kabul edilir.”(12) Örneğin, Türkiye’de anadili Türkçe olan bir lise öğrencisinin, okulda öğrendiği İngilizce, Almanca yabancı dil olarak kabul edilir. Ana dili Türkçe olan biri için, İngilizce, yabancı dil durumundadır. Ana dili Kürtçe olan bir kişi için, Türkçe ikinci dil, İngilizce de yabancı dildir.

Anadilinin Birey ve Toplum Yaşamındaki Önemi

Anadili, insanın geleceğinin şekillenmesinde, kimliğinin ve karakterinin oluşmasında çok etkilidir. Çünkü, insanın içinde doğup büyüdüğü aile ya da toplum çevresinde ilk öğrendiği dildir. Anadili, başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonrada ilişkide bulunulan çevrelerde öğrenilir, insanın bilinçaltına inerek birey topluma en güçlü bağlarını oluşturur.

Çocuk çevresini, toplumunu ve bu toplumun koyduğu ve geliştirdiği kültürel birikimi anadiliyle algılayıp kavrar. Dili yetkinleştikçe bilgi ve kültür evrenini de geliştirir. “Kültürel ortam çevre, insanın yaratı kaynakları bu dille zenginleşir, bu dille biçimlenir. Kişiliği oluşturan etkenlerin başında anadili gelir. Anadili hem düşün evrenimizi hem de duygu evrenimizi oluşturur.”¹⁰ Çünkü dil, toplumun değerler sistemini, dünya görüşünü yapısında barındırır. Bireyin, insan ve toplum değişkenleri ile karşılıklı iletişime girmesini sağlar. Bireyin çevresiyle kurduğu bu iletişim ve etkileşim onu toplumsallaşma sürecinin de bir parçasıdır. Bu süreçte bireyin bilgilenmesini, öğrenmesini ve öğretmesini sağlayan araç da dildir. Bu nedenle anadili, birey ve toplum yaşamında ve geleceğinin şekillenmesinde çok önem arz etmektedir.

Birey ve toplum yaşamında ve geleceğinin şekillenmesinde bu kadar büyük önem arz eden ana dili öğrenmenin ve geliştirmenin de çok kolay olduğu kabul edilmektedir. Oldukça karmaşık ve ileri bir sistem olan dil, diğer öğrenme türlerinden farklı olarak çok kısa denilebilecek bir zamanda ve doğru olarak öğrenilmektedir. “Çocuk, aşağı yukarı dört-beş yaşlarında çevreden duyduğum konuşma örneklerini değerlendirerek dilin bütün kuralları soyutlama yoluyla öğrenmektedir. Dili öğrenmenin bu kadar kolay olmasını

10 SEVER, Sedat, “Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme”, Anı Yayıncılık, Ankara, 2011 s.1

uzmanlar, insan beyninin dili öğrenmeye yatkın oluşuna bağlamaktadırlar. Onlara göre dili öğrenmek insanoğlunun genlerinde olan bir kabiliyettir.”¹¹ Dolayısıyla ana dil öğretimi, doğru metotlar kullanılması durumunda kısa zamanda öğrenilmesi, öğretilmesi mümkün olabilecektir.

Anadilde Eğitim

Ülkemizde son yıllarda en çok tartışılan konulardan biri de “anadilde eğitim” konusudur. Aslında konuya yaklaşım biçimi daha çok siyasi nitelik arz etmektedir. Halbuki en temel insan hakkı olan “anadilde eğitim” konusuna tüm siyasi mülahazaların üzerinde bir perspektif içinde bakılması gerekmektedir. “Bugün yeryüzünde ölü ve konuşulmayan dilleri bir yana bırakacak olursak, konuşulan dillerin sayısı 2796 civarındadır. Bu dillerin tümü şüphesiz devlet dili değildir. Ancak 118 dil, devlet dili olarak kullanılmaktadır.”¹²

Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü’nün (UNESCO) 21 Şubat Dünya Anadili günü öncesinde yayımladığı “Tehlike Altındaki Diller Atlası”na göre, Türkiye’de 15 dil tehlike altındadır. Abhazca, Adige, Kabar-Çerkes dilleri ve Zazaki (Zazaca) tehlike altındaki dillerdendir.

UNESCO, birçok ülkede tehlike altındaki diller için koruma programları yürütüyor. Örgüt kültür, eğitim, iletişim ve bilgi ve bilim alanlarında dillerin güçlendirilmesi için çalışıyor. Ancak Türkiye’de yürüttüğü bir dil koruma programının olmadığını da belirtmekte fayda vardır.

Türkiye’de birden fazla anadil konuşulmaktadır. Milliyet gazetesinin 50 bin kişi ile yüzyüze görüşüp KONDA’ya 2007 yılında yaptırdığı ankete göre(17), anadili olarak konuşulan dillerin sıralaması; Türkçe: % 85,54-Kürtçe: % 11,97-Zazaca: % 1,01-Arapça: % 1,38-Türki diller: % 0,28-Balkan dilleri: 0,23-Lazca: % 0,12-Çerkezce: % 0,11-Ermenice: % 0,07-Kafkas dilleri: % 0,07- Rumca: % 0,06 - Batı Avrupa dilleri: 0,03-Yahudice: % 0,01-Kıptice: % 0,01-Diğerleri: % 0,12 (18) olarak tespit edilmiştir.

Anadili ile ilgili yasakların en ağırı, hiç kuşku yok ki, anadilinde eğitimin yasaklanmasıdır. Çünkü ana dili, insanın dış dünya ile ilk iletişim kurduğu, dünyayı tanımaya ve algılamaya başladığı, kimlik gelişiminin ilk adımlarını içinde yaşadığı dildir. Konuya ilişkin bilimsel çalışmalar kişinin düşünsel gelişimi açısından olduğu kadar ruhsal ve kimliksel gelişimi açısından da anadilinde eğitimin önemini ortaya koymuştur. Bu nedenle, anadilinde eğitim, her insanın en tabii, en insani talebidir. Bu talebin acilen karşılanması da devletin görevidir.

11 DOĞAN, Ali, “Lise 1.Sınıflarda Anadili Öğretiminde (Yeditepe Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü il ve Anlatım dersinde) Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Önerileri” adlı yüksek lisans tezi, İstanbul 2007, s. 62-63

12 A.BALİ, “Kürtçe Dilbilgisi, Alan Yayıncılık, Mart 1991 s.12

Anadilde Eğitimin Önemi

Anadilini en güzel şekilde öğrenen, kelimeleri ve kavramları doğru ve yerli yerinde kullanabilme bilincine ulaşmış öğrencilerin, derslerinde daha başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle küçük yaşlarda anadilin tam anlamıyla konuşulması ve öğrenilmesi ileriki yaşlar için önem arz etmektedir. Okul öncesi dönemde ana dili gelişimi çok önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü dilsel gelişimin büyük bir kısmı bu dönemde tamamlanmakta ve kazanılan dilsel yeti, beceriler davranışa dönüştürülmekte ve davranış modelleri hayat boyu kullanılmaktadır.

Bingöl ilinde öğrencilere, öğretmenlere, velilere ve yöneticileri uyguladığımız anketlerde de, anadilde eğitimin okul öncesi eğitimde verilmesini isteyenlerin oranı yüzde seksenin üstündedir. Bu nedenle, Chomsky'nin, dil edinimi için kritik bir dönemden söz etmesi büyük önem arz etmektedir.

Chomsky, yetişkinlerin, ilkokul öğrencilerine göre ikinci dili daha güç öğrenebildiklerini savunur. "Kritik Dönem Hipotez"ine göre; hem hayvanlar, hem insanlar biyolojik olarak bazı bilgi ve becerileri yaşamın belli dönemlerinde edinmeye yönelik olarak programlanmıştır. Eğer bu "belli zaman" içerisinde dil gibi bazı beceriler edinilmez ise veya dil ile ilgili yeti o dönem içerisinde kullanılmaz ise bu durumda bazı becerilerin veya bilgilerin kazanımları da olanaksız hale gelir. Buna göre eğer çocuklar çocukluk döneminde dile maruz kalmazlarsa ve bu uzak kalma uzun sürerse dil edinimleri güçleşir."¹³(20)

Lenneberg, dil ediniminin biyolojik faktörler tarafından belirlendiğini, doğuştan gelen bir süreç olduğunu ve yaşamın ilk iki yılının dil edinimi açısından kritik bir dönem olduğunu ortaya koymuştur. Bu sebeple dil öğrenmek için aile ve çevrenin gerekli işbirliği olmazsa dil öğretiminde çok büyük sorunların ortaya çıkabileceğini belirtmektedir. Yetişkinlik döneminde, ikinci dilin öğrenilmesine başlanıldığı zaman, insandaki dil yeteneğinin büyük bir parçasının artık kullanılmış veya kapatılmış durumda olduğu görülmektedir. "Bu bakımdan birinci olan ana dil, ne kadar yerleşik bir nitelik kazanmışsa, ikinci olan yabancı dilin bunu kıvıldatması da o kadar güçleşmektedir. Bu yüzden küçük çocukların yabancı dil öğrenmeleri çok daha kolay olduğu halde ve hatta çocuklar küçük yaşta başlayarak iki dilli olabildikleri halde, büyüklerin yabancı dili öğrenmeleri göreceli olarak daha zorlaşmaktadır."¹⁴(21)

Günümüzde artık en az bir yabancı dil bilmenin önemi tartışılmayacak kadar büyüktür. Çağın bilim insanının bazı özelliklerle donanmış olarak ye-

13 BAŞTÜRK, Mehmet, "Anadil Edinimi", Pegem Akademi, Ankara 2013, s. 32

14 ÖZER, Habibe, "Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Ana Dil Gelişimleri ile İkinci Dil Öğrenmeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezi, Çukurova Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2013, s.2-3

tişmiş olması için en az bir yabancı dili (ki bu da artık yetmemektedir) ve bilgisayarı bir meslek olarak değil, edineceği her hangi bir mesleğin gereği olarak bilmesi gerekir. Ancak yabancı dil bilmenin en önemli virajlarından biri de insanın kendi ana dilini küçük yaşlarda çok iyi öğrenmesidir. Anadilini tam anlamıyla öğrenemeyen, kavrayamayan birinin, bir yabancı dili çok da iyi öğrenebilmesi zordur. Gerek sivil yaşamda gerekse okul yaşamında dili iyi kullanmak, inceliklerini bilmek ve düşünceleri düzgün bir şekilde ifade etmek hem okul başarısını hem de yaşamdaki başarıyı beraberinde getirmektedir. “Anadilini iyi öğrenememiş bir kişinin yabancı dil öğrenmesini beklemek de hayalcilikten öte gitmez. Anadilinde yapılan yanlışlar, duyguları gerek yazı dilinde gerekse konuşma dilinde ifade edememek, bir öykü yazmak gibi sanatsal bir etkinlik değildir. Dilin sınırlarının dünyanın sınırlarını aştığı çağımızda, anadilini eksik öğrenen veya öğrenemeyen birey de eksik yetişiyor demektir. Anadilinde eksik olan bireylerin de bilim, sanat üretmesi olanaklı görülmemektedir.”¹⁵ (22)

“Çocuğun kişiliğinin temellerinin atıldığı ilk altı yaş, yetenek, ilgi ve çeşitli özelliklerinin belirlenmeye başladığı kritik bir dönemdir. Temel bilgi ve beceriler, kendileriyle ilgili bu kritik dönemlerde, doğrudan verilen zengin deneyimlerle birlikte kazandırılmazsa, sonraki yıllarda öğrenilse bile, ulaşılan düzeyde eksiklikler görülecektir.”¹⁶ Bu nedenle çocuğun altı yaşına kadar mutlaka anadilini en iyi bir şekilde öğrenebilmesi için gerekli imkanlar sunulmalıdır. Aksi takdirde ilerde telafi edilemez olumsuzluklar yaşanması muhtemeldir. “İyi bir anadili eğitimi görmüş kimse, kendisine anlatılmaya çalışılan bir bilgi, duygu ya da düşünceyi, herhangi bir noktayı atlamadan, sırasını bozmadan, olduğu gibi kavrayabilir.”¹⁷ Bu durum okul hayatında büyük önem taşımaktadır.

Anadilini iyi kullanabilme yetisi kazanmış kişilerin, okul hayatlarında daha başarılı olduklarını söylemek mümkündür. “Bireyin ana dilindeki başarısı ile okul başarısı ve çevreye uyumu arasında yakın bir ilişki vardır. Ana dil öğrenimi bütün derslerin temelini oluşturur.”¹⁸

- 15 ÇELEBİ, Okutman Dr. Mustafa Durmuş, “Türkiye’de Anadili Eğitimi ve Yabancı Dil Öğretimi” adlı makale, Erciyes Üniversitesi Eğitim Fak., Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı : 21 Yıl : 2006/2 (s.299-300)
- 16 GÜNGÖR AYTAR, Abide- ÖĞRETİR, Ayşe Dilek, “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Yabancı Dil Eğitimine İlişkin Anne-Baba ve Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi” Ankara 2008 Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:16 No:1 s.15
- 17 CANBULAT, Dr. Mehmet, ÇELENK, Süleyman, KUTLUCA CANBULAT, Ayşenur, “Almanya ve Türkiye’de İlköğretim Okullarının Anadil Öğretiminde Konuşma ve Dinleme Becerilerine Yaklaşımları” XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya, s.3
- 18 ASRAĞ, Ahmet Can, “İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Anadil Öğrenim Problemleri ve sSınıf İklimine Etkisi, Türkçe Konuşma Problemi, Şanlıurfa Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2009, s.3

Ana dili, birbiriyle sıkı sıkıya ilişkili olan su dört etkinliğe dayanır: "dinleme, konuşma, okuma, yazma. Ana dilinde konuşma ve dinleme becerileri, bir ölçüde okul dışında da öğrenilebilir. Okuma yazmasız dil yarım dil sayılır." Ana dili anlamlı kılan onun örgün eğitim içinde kullanılmasıdır denebilir. Dil insana bilgi aktarma aracıdır ve eğitim kurumlarında bilgi aktarımı konuşma dili ve yazı diliyle aktarıldığı söylenebilir. Çağdaş insan toplumlarına ve demokratik devletlerde eğitim öğretim temel eğitim aşamalarında çocuğun ana diliyle yapıldığı da söylenebilir. Çocukların duygu ve düşüncelerini en iyi olarak kendi dilleriyle ifade ettikleri bilimsel araştırmalarda görülmüştür."¹⁹

Ana dillerini başarılı ve istedikleri derecede kullanan bireyler ve toplumların her alanda olduğu gibi eğitimde de başarılı oldukları aşikardır. Ana dilin etkili kullanımı hem bireyin toplum içinde diğer bireylerle anlaşmasını, hem de eğitim alanındaki öğrenmelerin gerçekleşmesini kolaylaştırır.

Okuma yazma becerisi, okuduğunu tam ve doğru anlama, öğrenim hayatları boyunca öğrencilerin bütün derslerdeki başarısını etkiler. Okuduğunu çabuk, doğru ve tam olarak anlayabilen; duygu, düşünce, izlenim ve tasarılarını, belli bir maksada yönelik olarak açık ve anlaşılır biçimde ifade edebilen öğrencilerin hemen her derste başarılı olma ihtimali yüksektir. Aslında birçok derste başarılı olma ihtimali yüksektir. Aslında birçok derste başarılı olma ihtimali yüksektir. Aslında birçok derste başarılı olma ihtimali yüksektir. Aslında birçok derste başarılı olma ihtimali yüksektir.

Bingöl'deki Öğretmen, Yönetici ve Veli Görüşlerine Göre Anadil

Kürt sorununun bugün geldiği noktada, anadilde eğitim konusu en önemli dönemeç haline gelmiştir. Artık bu ülkede yaşayan her insan, bu ülkenin birinci sınıf vatandaşı, eşit haklara sahip, özgürce düşünebilen, kimsenin kimseyi ötekileştirmedeği bir sistemin egemen olmasını arzu etmektedir. Bir Türk vatandaşın sahip olduğu tüm haklara, aynı zamanda bir Kürt, bir Arap, Laz veya Çerkez de sahip olmalıdır ki, adalet ve eşitlik sağlanabilsin.

Bu makalede de, bu amaçlar çerçevesinde, ülkemizin geleceğinin sağlam temellere dayanması, insanlarımızın kardeşçe ve birlikte yaşayabilmesi için, kardeşlik hukuku gereğince, tüm kardeşlerin aynı haklara sahip olmasının, kardeşliğin teminatı olacağı bilinci içerisinde hareket ederek, şu anda ülkenin en önemli gündem maddelerinden biri olan anadilde eğitim konusu incelenmiştir.

Sosyal bilimlerde bilgi toplama yöntemlerinden biri olan ve hedef grupla-

19 GÜLER, Selim Emre, "İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Ana Dil Bilme Düzeylerinin Yabancı Dil Öğrenimlerine Etkisinin Belirlenmesi" Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008 2011, s.43-44

rımızın araştırdığımız konu hakkında ne düşündüklerini saptamak amacıyla onlara anket yoluyla sorular sormaktır. Bizler de bu çerçevede, Yönetici, Öğretmen, Veli ve Öğrencilerin anadil ve anadil eğitimi konusundaki düşüncelerini tespit edebilmek için yüz yüze anketler uygulayarak, lise düzeyinde eğitim gören 100 öğrenci, 100 öğretmen, 100 yönetici ve 100 veli, toplamda 400 kişiyle yüz yüze görüşme yaptık. Bu amaç çerçevesinde Bingöl il merkezinde bulunan liselerde okuyan 100 öğrenci, 100 öğretmen, 100 veli ve 100 idareci üzerinde anket uygulanmış, onların bu konudaki düşünceleri derlenmiştir. Bu araştırmada asıl amaç, anadilde eğitim konusunda, büyük çoğunluğu, anadili Türkçe olmayan insanların, anadilde eğitim konusunda ne düşündüklerini tespit ederek çözüm önerilerini sunabilmektir.

Öğretmen Anketlerinin Analizi ve Değerlendirilmesi

Anket, il merkezinde bulunan Anaokulu, İlkokul, Ortaokul ve Lise bünyesinde görev yapan öğretmenler arasından rastgele seçilen 100 öğretmen üzerinde uygulanmış ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Öğretmenlerin hizmet yılı olarak büyük çoğunluğunun 10-15 yıl arasında hizmeti olduğunu, 88 kişinin 15 yıldan az hizmeti olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla seçilen kitle, genç, dinamik ve bizzat eğitimin içinde olan kitledir. Yaş itibarıyla da genç diyebileceğimiz bir hedef kitlemiz söz konusudur. 76 öğretmen 22-35 yaş aralığında, 13 öğretmen 36-40 yaş aralığında, sadece 7 öğretmen de 40 ve üstü yaş aralığında bulunmaktadır. Öğretmenlerin 60'ının bayan, 40'ının da erkek olduğu görülmektedir. Anket için 16 farklı branşta öğretmen seçildiğini görüyoruz. Öğretmenlerin % 54'ünün evli, % 46'sının da bekâr olduğu görülmektedir. Öğretmenler ana dillerini ise; % 40'ı Türkçe, % 10'u Kurmanca, % 50'si de Zazaca olarak beyan etmiştir. Burada Türkçenin yüksek çıkması, ilde görev yapan öğretmenlerin önemli bir kısmının diğer illerden gelmiş olması ve her büyük oranda öğretmen sirkülasyonunun gerçekleşmiş olmasıdır. Çünkü öğrencilere uygulanan anketlerde anadili Türkçe olanların oranı % 19 iken, bu oranın öğretmenlerde % 40 olmasının nedeni yaşanan öğretmen sirkülasyonudur.

Öğretmenlerin sadece 6'sı ön lisans, 66'sı lisans ve 28'i de yüksek lisans mezunu olduklarını beyan etmişlerdir. Öğretmenlerden, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Alanında Yüksek Lisans yapanların sayısı da sadece 4 kişidir.

"Anadilde eğitim okul öncesinde başlamalıdır." maddesine % 58 oranında "kesinlikle katılıyorum" % 28 oranında da "katılıyorum" cevabı verilmiştir. Toplamda % 86 oranında, anadilde eğitimin okul öncesinde başlaması gerektiğine inanılmaktadır. "Anadilde eğitim ilkokulda başlamalıdır." % 20 oranında "kesinlikle katılmıyorum" % 52 oranında da "katılmıyorum" cevabı verilmiştir. Toplamda % 72 oranında bir kesim, anadil eğitiminin İlkokulda

verilmemesi gerektiğine inanmaktadır. Sadece % 20'lik bir oranda anadilde eğitimin ilkokulda verilebileceğine inanmaktadır. “Anadilde eğitim orta okulda başlamalıdır.” % 24 oranında “kesinlikle katılmıyorum” % 64 oranında da “katılmıyorum” cevabı verilmiştir. Toplamda % 88 oranında anadilde eğitimin ortaokulda başlatılmasını doğru bulmamaktadır.

“Anadilde eğitim lisede başlamalıdır.” % 26 oranında “kesinlikle katılmıyorum” % 62 oranında da “katılmıyorum” cevabı verilmiştir. Toplamda % 88 oranında anadilde eğitimin lisede başlatılmasını doğru bulmamaktadır. “Anadilde eğitim sadece üniversitede verilmelidir.” % 36 oranında “kesinlikle katılmıyorum” % 54 oranında da “katılmıyorum” cevabı verilmiştir. Toplamda % 90 oranında anadilde eğitimin üniversitede başlatılmasını doğru bulmamaktadır. Anadilde eğitimin okul öncesinde başlatılması gerektiğine % 88 oranında destek verildiğinden, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversitede başlatılması doğru bulunmamıştır. “Anadilim Türkçe değil ama evde, aile içinde Türkçe konuşuyoruz.” diyenlerin oranı % 48. “Evde, aile içinde anadilimizi konuşuyoruz.” diyenlerin oranı da % 68'dir.

“İmkân sunulsaydı ana dilimde eğitim almak isterdim.” maddesine “kesinlikle katılıyorum” diyenler % 50, “katılıyorum” diyenler de % 36 toplamda % 86 oranında, imkan sunulması durumunda anadilinde eğitim almak istediklerini beyan etmişlerdir. “Anadilimde eğitim alamadığım için anadilimi unutmak üzereyim.” diyenlerin toplam oranı, % 58. “Anadilim Türkçe olmadığı için okul hayatımda çok sıkıntı yaşadım.” diyenler % 38, herhangi bir sıkıntı yaşamadığını kabul edenlerin oranı da % 64. “Anadilde eğitim yerine, anadil, seçmeli ders olarak okutulmalıdır.” diyenlerin oranı % 36 olup bu maddeye karşı çıkıp kabul etmeyenlerin toplam oranı da % 54'tür. “Anadili eğitimi, tüm diller için devletçe desteklenmelidir.” % 66 oranında çok desteklenmekte; % 22 oranında da kabul edilmemektedir. İnsanlar, bu hakkın devletçe kabul edilip desteklenmesini önemsiyor.

Anadilde eğitimin, sadece özel okullarda verilmesinin de % 90 oranında kabul edilmediğini, sadece % 8'lik bir oranın anadilde eğitimin sadece özel okullarda verilmesi gerektiğine inandığını görmekteyiz. Anketlerimizi cevaplandıran öğretmenlerin % 76'sı, “Ülkemizde, anadilde eğitim konusundaki tüm engellemelerin kaldırılmasını istiyorum.” diyerek yasakların kaldırılmasına destek verdiğini göstermektedirler.

Ankete katılan Öğretmenlere yönelttiğimiz sorular içerisinde en fazla destek gören ve en yüksek oranda kabul edilen madde, “Anadilde eğitim, her insanın en tabii hakkıdır.” maddesidir. Bu madde, % 52 oranıyla “kesinlikle kabul ediyorum”, % 38 oranıyla da “kabul ediyorum” toplamda da % 90 oranıyla en fazla kabul gören madde olmuştur. Öğretmenler, anadilde eğitimin, en tabii insan hakkı olduklarına inanmaktadırlar. “Anadilde eğitim konu-

sundaki yasal düzenlemeler, çözüm sürecine katkı sunacaktır.” Bunu kabul edenlerin oranı % 80’dir. Öğretmenlerin % 16’sı da anadilde eğitimin, çözüm sürecine katkı sunacağına inanmamaktadır. Çocukların ana dilleriyle eğitim almaları, onların sonraki eğitimlerinde başarılı olmalarında ve hedeflerine ulaşmalarında önemli bir etkiye sahip olduğunu kabul edenlerin oranı da % 68’dir.

“Resmi dil dışında, hiçbir dilde eğitim yapılmamalıdır.” diyenler ise sadece % 12’dir. Bunu kabul etmeyenlerin toplam oranı da % 88 olup, artık öğretmenlerin de resmi dil dışında diğer dillerle eğitim yapılmasını, ülkenin geleceği için bir tehdit olarak görmedikleri anlaşılmaktadır. Türkçe’den başka diğer dillerde (anadilde) eğitim yapılmasının, ülkenin bölünmesini hızlandırdığına inananların oranı sadece % 12 olup, % 6 kararsızlarla birlikte % 88’lük bir öğretmen kesimi, Türkçe’den başka diğer dillerde (anadilde) eğitim yapılmasının, ülkenin bölünmesini hızlandırdığına inanmadığını beyan etmektedir.

Sonuç olarak, Bingöl il merkezinde görev yapan öğretmenlerimizin büyük çoğunluğu, anadilde eğitimin en tabii insan hakkı olduğuna, anadilde eğitimin ülkenin geleceğine zarar vermeyeceğine, tam tersine kardeşlik bağlarını güçlendireceğine ve çözüm sürecine katkı sunacağına inanmaktadır.

Yönetici Anketlerinin Analizi ve Değerlendirilmesi

Anket, il merkezinde bulunan Anaokulu, İlkokul, Ortaokul ve Lise bünyesinde görev yapan okul yöneticileri arasından rastgele seçilen 100 yönetici üzerinde uygulanmış ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Okul Yöneticilerinin hizmet yılı olarak % 50’si 1-5 yıl arasında, % 36’sı 6-10 yıl arasında, % 14’ü de 11 yıl ve yukarısı yöneticilik yapmaktadır. Anket katılan okul yöneticilerinin % 14’ünün de Okul Müdürü olarak, % 10’nun Müdür Başyardımcısı olarak ve % 76’sının da Müdür Yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Yöneticilerin çalıştıkları okul türleri de şöyledir: % 6 ilkokul, % 26 ortaokul, % 60 lise, % 4 Halk Eğitimi Merkezi, % 2 Mesleki Eğitim Merkezi, % 2 Öğretmenevi. Okul yöneticilerinin büyük çoğunluğunun liselerde çalıştığı görülmektedir.

26-30 yaş aralığında 14 yönetici, 31-35 yaş aralığında 26 yönetici, 36-40 yaş aralığında 20 yönetici, 41-50 yaş aralığında, 32 yönetici, 50 yaş üstünde 8 yönetici bulunmaktadır. Yöneticilerin 16’sı bayan, 84’ünün de erkek olduğu görülmektedir. Ankete katılan yöneticiler 20 farklı branştan olduğunu görüyoruz. Yöneticilerin % 76’sının evli, % 24’ünün de bekar olduğu görülmektedir. Yöneticiler ana dillerini ise; % 20’si Türkçe, % 26’u Kurmanca, % 54’ü de Zazaca olarak beyan etmiştir. Yöneticilerin sadece 6’sı ön lisans, 90’i lisans ve 4’ü de yüksek lisans mezunu olduklarını beyan etmişlerdir. Yöne-

ticilerden, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Alanında Yüksek Lisans yapanların sayısı da sadece 2 kişidir.

“Anadilde eğitim okul öncesinde başlamalıdır.” maddesine % 62 oranında “kesinlikle katılıyorum” % 20 oranında da “katılıyorum” cevabı verilmiştir. Toplamda % 82 oranında, anadilde eğitimin okul öncesinde başlaması gerektiğine inanmaktadır.

“Anadilde eğitim ilkokulda başlamalıdır.” % 32 oranında “kesinlikle katılmıyorum” % 30 oranında da “katılmıyorum” cevabı verilmiştir. Toplamda % 62 oranında bir kesim, anadil eğitiminin İlkokulda verilmemesi gerektiğine inanmaktadır. Sadece % 34'lük bir kesim, anadilde eğitimin ilkokulda verilebileceğine inanmaktadır.

“Anadilde eğitim orta okulda başlamalıdır.” % 46 oranında “kesinlikle katılmıyorum” % 44 oranında da “katılmıyorum” cevabı verilmiştir. Toplamda % 90 oranında' anadilde eğitimin ortaokulda başlatılmasını doğru bulmaktadır.

“Anadilde eğitim lisede başlamalıdır.” % 50 oranında “kesinlikle katılmıyorum” % 44 oranında da “katılmıyorum” cevabı verilmiştir. Toplamda % 94 oranında' anadilde eğitimin lisede başlatılmasını doğru bulmamaktadır. “Anadilde eğitim sadece üniversitede verilmelidir.” % 44 oranında “kesinlikle katılmıyorum” % 42 oranında da “katılmıyorum” cevabı verilmiştir. Toplamda % 86 oranında' anadilde eğitimin üniversitede başlatılmasını doğru bulmamaktadır.

Anadilde eğitimin okul öncesinde başlatılması gerektiğine % 82 oranında destek verildiğinden, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversitede başlatılması doğru bulunmamıştır.

“Anadilim Türkçe değil ama evde, aile içinde Türkçe konuşuyoruz.” diyenlerin oranı % 60. “Evde, aile içinde anadilimizi konuşuyoruz.” diyenlerin oranı da % 78'dir.

“İmkan sunulsaydı ana dilimde eğitim almak isterdim.” maddesine “kesinlikle katılıyorum” diyenler % 42, “katılıyorum” diyenler de % 38 toplamda % 80 oranında, imkan sunulması durumunda anadilinde eğitim almak istediklerini beyan etmişlerdir. “Anadilimde eğitim alamadığım için anadilimi unutmak üzereyim.” diyenlerin toplam oranı, % 60'tur. “Anadilim Türkçe olmadığı için okul hayatımda çok sıkıntı yaşadım.” diyenler % 48, herhangi bir sıkıntı yaşamadığını kabul edenlerin oranı da % 40'tur. “Anadilde eğitim yerine, anadil, seçmeli ders olarak okutulmalıdır.” diyenlerin oranı % 44 olup bu maddeye karşı çıkıp kabul etmeyenlerin toplam oranı da % 48'dir. “Anadili eğitimi, tüm diller için devletçe desteklenmelidir.” % 90 oranında

desteklenmekte; % 4 oranında da kabul edilmemektedir. İnsanlar, bu hakkın devletçe kabul edilip desteklenmesini önemsiyor.

Anadilde eğitimin, sadece özel okullarda verilmesinin de % 86 oranında kabul edilmediğini, sadece % 8'lik bir oranın anadilde eğitimin sadece özel okullarda verilmesi gerektiğine inandığını görmekteyiz. Anketlerimizi cevaplandıran yöneticilerin % 88'i, "Ülkemizde, anadilde eğitim konusundaki tüm engellemelerin kaldırılmasını istiyorum." diyerek yasakların kaldırılmasına destek verdiklerini göstermektedirler.

Ankete katılan yöneticilerimize yönelttiğimiz sorular içerisinde en fazla destek gören ve en yüksek oranda kabul edilen madde, "Anadilde eğitim, her insanın en tabi hakkıdır." maddesidir. Bu madde, % 78 oranıyla "kesinlikle kabul ediyorum", % 20 oranıyla da "kabul ediyorum" toplamda da % 98 oranıyla en fazla kabul gören madde olmuştur. Yöneticiler, anadilde eğitimin, en tabi insan hakkı olduklarına inanmaktadırlar.

"Anadilde eğitim konusundaki yasal düzenlemeler, çözüm sürecine katkı sunacaktır." Bunu kabul edenlerin oranı % 90'dır. Yöneticilerin % 6'sı da anadilde eğitimin, çözüm sürecine katkı sunacağına inanmamaktadır.

Çocukların ana dilleriyle eğitim almaları, onların sonraki eğitimlerinde başarılı olmalarında ve hedeflerine ulaşmalarında önemli bir etkiye sahip olduğunu kabul edenlerin oranı da % 86'dır. "Resmi dil dışında, hiçbir dilde eğitim yapılmamalıdır." diyenler ise sadece % 10'dur. Bunu "kabul etmeyenlerin toplam oranı da % 88 olup, artık okul yöneticilerimizin de resmi dil dışında diğer dillerle eğitim yapılmasını, ülkenin geleceği için bir tehdit olarak görmedikleri anlaşılmaktadır.

Türkçeden başka diğer dillerde (anadilde) eğitim yapılmasının, ülkenin bölünmesini hızlandırdığına inananların oranı sadece % 12 olup, % 80'lik bir yönetici kesimi, Türkçeden başka diğer dillerde (anadilde) eğitim yapılmasının, ülkenin bölünmesini hızlandırdığına inanmadığını beyan etmektedir.

Sonuç olarak, Bingöl il merkezinde görev yapan okul yöneticilerimizin büyük çoğunluğu, anadilde eğitimin en tabi insan hakkı olduğuna, anadilde eğitimin ülkenin geleceğine zarar vermeyeceğine, bu hakkın özellikle devlet eliyle kullanılmasının önemli olduğuna, kardeşlik, birlik ve beraberliğin pekişmesi adına en temel insani bir hak olan anadilde eğitimin önemine inandığını, çözüm sürecinin de bundan olumlu etkileneceğine inanmaktadır.

Veli Anketlerinin Analizi ve Değerlendirilmesi

Anket, il merkezinde bulunan Anaokulu, İlkokul, Ortaokul ve Lise'de okuyan öğrencilerin velileri arasından rastgele seçilen 100 veli ile yüz yüze yapılarak uygulanmış ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Velilerin Eğitim Durumu; Velilerin % 2'si okur yazar olmadığını, % 8'i okur-yazar olduğunu, % 44'ü ilkokul-ortaokul-lise mezunu olduğunu, % 20'si önlisans, % 36'sı da lisans mezunu olduklarını beyan etmişlerdir. Önlisans-Lisans mezunu olan velilerin toplam oranının da % 56 olması dikkat çekicidir.

Öğrenciniz Kaçınıcı Sınıfta Okuyor? Şeklinde sorduğumuz soruyu, velilerin % 4'ü anasınıflı, % 32'si ilkokul, % 24'ü ortaokul, % 36'sı lise, % 4'ü de üniversite diye cevaplamışlardır. Velilerin % 36'sı bayan, % 64'ü de erkek velilerden oluşmaktadır. Öğrenci velileri mesleklerini; % 24 Ev Hanımı, % 56 Kamu çalışanı, % 6'sı esnaf, % 6'sı işsiz, % 4'ü işçi, % 2'si emekli, % 2'si de serbest meslek şeklinde beyan etmişlerdir. Velilerde, kamu çalışanlarının fazlalığı dikkat çekmektedir. Velilerin yaş dağılımı da şu şekildedir: 27-30 yaş arasında % 10, 31-40 yaş arasında % 36, 41-50 yaş arasında % 46, 51 yaş ve üzeri de % 8 olarak tespit edilmiştir. Öğrenci velileri ana dillerini ise; % 18'i Türkçe, % 20'si Kurmanca, % 62'si de Zazaca olarak beyan etmiştir. Öğrencinizin Ana dilini, sadece seçmeli ders olarak okuması sizce yeterli midir? Sorusuna % 26 "Evet", % 74 Hayır şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencinizin tüm derslerde ana dilinde eğitim almasını ister misiniz? Sorusuna da veliler, % 68 ile "Evet", % 32 oranı ile "Hayır" cevabı vermişlerdir.

Anadilde eğitimin gerekliliğine inanıyor musunuz? Sorusuna da, öğrenci velilerimiz % 82 oranı ile "Evet" demişlerdir. "Anadilde eğitim okul öncesinde başlamalıdır." maddesine % 60 oranında "kesinlikle katılıyorum" % 24 oranında da "katılıyorum" cevabı verilmiştir. Toplamda % 84 oranında, anadilde eğitimin okul öncesinde başlaması gerektiğine inanmaktadır. "Anadilde eğitim ilkokulda başlamalıdır." % 20 oranında "kesinlikle katılıyorum" % 30 oranında da "katılıyorum" cevabı verilmiştir. Toplamda % 50 oranında bir kesim, anadil eğitiminin ilkokulda da verilebileceğine inanmaktadır. Kararsızlarla birlikte de, % 50'lik bir oranda anadilde eğitimin ilkokulda verilmemesi gerektiğine inanmaktadır. "Anadilde eğitim ortaokulda başlamalıdır." % 24 oranında "kesinlikle katılmıyorum" % 60 oranında da "katılmıyorum" cevabı verilmiştir. Toplamda % 84 oranında' anadilde eğitimin ortaokulda başlatılmasını doğru bulmamaktadır.

"Anadilde eğitim lisede başlamalıdır." % 28 oranında "kesinlikle katılmıyorum" % 56 oranında da "katılmıyorum" cevabı verilmiştir. Toplamda % 84 oranında' anadilde eğitimin lisede başlatılmasını doğru bulmamaktadır. "Anadilde eğitim sadece üniversitede verilmelidir." % 40 oranında "kesinlikle katılmıyorum" % 50 oranında da "katılmıyorum" cevabı verilmiştir. Toplamda % 90 oranında' anadilde eğitimin üniversitede başlatılmasını doğru bulmamaktadır.

Anadilde eğitimin okul öncesinde başlatılması gerektiğine % 84 oranında destek verildiğinden, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversitede başlatılması

doğru bulunmamıştır. “Anadilim Türkçe değil ama evde, aile içinde Türkçe konuşuyoruz.” diyenlerin oranı % 52. “Evde, aile içinde anadilimizi konuşuyoruz.” diyenlerin oranı da % 68’dir. “İmkan sunulsaydı ana dilimde eğitim almak isterdim.” maddesine “kesinlikle katılıyorum” diyenler % 50, “katılıyorum” diyenler de % 30 toplamda % 80 oranında, imkan sunulması durumunda anadilinde eğitim almak istediklerini beyan etmişlerdir. “Anadilimde eğitim alamadığım için anadilimi unutmak üzereyim.” diyenlerin toplam oranı, % 52.

“Anadilim Türkçe olmadığı için okul hayatımda çok sıkıntı yaşadım.” diyenler % 46, herhangi bir sıkıntı yaşamadığını kabul edenlerin oranı da % 64. “Anadilde eğitim yerine, anadil, seçmeli ders olarak okutulmalıdır.” diyenlerin oranı % 46 olup bu maddeye karşı çıkıp kabul etmeyenlerin toplam oranı da % 50’dir. “Anadili eğitimi, tüm diller için devletçe desteklenmelidir.” % 86 oranında çok desteklenmekte; % 10 oranında da kabul edilmemektedir. İnsanlar, bu hakkın devletçe kabul edilip desteklenmesini önemsiyor.

Anadilde eğitimin, sadece özel okullarda verilmesinin de % 80 oranında kabul edilmediğini, sadece % 16’lık bir oranın anadilde eğitimin sadece özel okullarda verilmesi gerektiğine inandığını görmekteyiz. Anketlerimizi cevaplandıran velilerin % 86’sı, “Ülkemizde, anadilde eğitim konusundaki tüm engellemelerin kaldırılmasını istiyorum.” diyerek yasakların kaldırılmasına destek verdiğini göstermektedirler. Ankete katılan velilere yönelttiğimiz sorular içerisinde en fazla destek gören ve en yüksek oranda kabul edilen madde, “Anadilde eğitim, her insanın en tabii hakkıdır.” maddesidir. Bu madde, % 76 oranıyla “kesinlikle kabul ediyorum”, % 14 oranıyla da “kabul ediyorum” toplamda da % 90 oranıyla en fazla kabul gören madde olmuştur. Veliler de, tıpkı öğretmenlerde olduğu gibi, anadilde eğitimin, en tabii insan hakkı olduklarına inanmaktadırlar.

“Anadilde eğitim konusundaki yasal düzenlemeler, çözüm sürecine katkı sunacaktır.” Bunu kabul eden öğrenci velilerinin oranı % 86’dır. Öğretmenlerin de % 80’si anadilde eğitimin, çözüm sürecine katkı sunacağına inandığını beyan etmişlerdi. Çocukların ana dilleriyle eğitim almaları, onların sonraki eğitimlerinde başarılı olmalarında ve hedeflerine ulaşmalarında önemli bir etkiye sahip olduğunu kabul edenlerin oranı da % 80’dir. “Resmi dil dışında, hiçbir dilde eğitim yapılmamalıdır.” diyenler ise sadece % 16’dır. Artık öğrenci velilerinin de resmi dil dışında diğer dillerle eğitim yapılmasını, ülkenin geleceği için bir tehdit olarak görmedikleri anlaşılmaktadır. Türkçeden başka diğer dillerde (anadilde) eğitim yapılmasının, ülkenin bölünmesini hızlandırdığına inananların oranı sadece % 20 olup, % 78’lik bir veli kesimi, Türkçe’den başka diğer dillerde (anadilde) eğitim yapılmasının, ülkenin bölünmesini hızlandırdığına inanmadığını beyan etmektedir. Sonuç olarak, Bingöl il

merkezindeki öğrenci velilerimizin büyük çoğunluğu, özgürlüklerden yana bir tavır almaktadır.

Öğrenci Anketlerinin Analizi ve Değerlendirilmesi

Anket, farklı lise öğrencileri arasından rastgele seçilen 100 öğrenci üzerinde uygulanmış ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir. Anketi cevaplayan öğrenciler arasında kız öğrencilerin % 62 ile daha fazla katılım sağladıkları görülmektedir. Yaş dağılımında da, öğrencilerin 15-19 yaş aralığında oldukları 17 yaşındaki öğrencilerin % 44 ile en kalabalık grubu oluşturduklarını görmek mümkündür.

Öğrencilerin ana dillerine göre dağılımında % 73 oranı ile, özellikle Bingöl, Diyarbakır ve Tunceli illerinde konuşulan Zazaca'nın ilk sırada olduğu görülmektedir. Bingöl ili için bu oranın makul seviyede olduğunu söylemek mümkündür. Zazaca'yı % 19 ile Türkçe ve % 8 ile Kurmanca konuşanlar takip etmektedir. Ana dili, sadece seçmeli ders olarak okumanın yeterli olup olmadığı ile ilgili soruya da % 58 ile hayır cevabı verilmiş, tüm derslerde ana dilinde eğitim almak isteyenlerin oranı da % 63 olarak göze çarpmaktadır. Ana dilde eğitim konusunda, ailesinin kendisini destekleyeceğine inanların oranı da % 92 ile yüksek bir oran olarak tarafımızca tespit edilmiştir.

"Ana dilde eğitim okul öncesinde başlamalıdır." maddesine % 66 oranında "kesinlikle katılıyorum" % 14 oranında da "katılıyorum" cevabı verilmiştir. Toplamda % 80 oranında, ana dilde eğitimin okul öncesinde başlaması gerektiğini istemektedir ki, yapılan bilimsel araştırmalarda da, 0-6 yaş arasında verilen dil eğitiminin çok daha başarılı olduğunu göstermektedir. Anketleri cevaplayan kişilerin, ana dilde eğitimin okul öncesinde başlamasını iki şekilde yorumlamamız mümkündür. Birincisi, insanlar annesinden çevresinden ilk öğrendiği dil ne olursa olsun onu çok iyi bir şekilde öğrenmek istemektedirler. Bu dil Türkçe de olabilir, Kürtçe de olabilir. Ana dili Kürtçe olan biri, Kürtçe'yi 0-6 yaş arasındaki dönemde çok iyi bir şekilde öğrenmek istemektedir. Bu, onun en tabii hakkı olarak görülmelidir. İkincisi de, ana dili, Türkçe dışında başka bir dil olan insanlar, kendi ana dillerini, küçük yaşlarda iyi bir şekilde öğrenmek istemektedirler. Küçük yaşlarda ana dilini öğrenmeyen birinin, daha sonraki yıllarda, ortaokul, lise veya üniversite yıllarında ana dilini öğrenmesi daha zordur. Zaten anketteki, "Ana dilde eğitim orta okulda başlamalıdır." "Ana dilde eğitim lisede başlamalıdır." "Ana dilde eğitim sadece üniversitede verilmelidir." Maddelerine yüksek oranda "katılmıyorum" cevabının verilmesinde de bu bilinç yatmaktadır. "Ana dilde eğitim ilkokulda başlamalıdır." % 26 oranında "kesinlikle katılıyorum" % 22 oranında da "katılıyorum" cevabı verilmiştir. Toplamda % 48 oranında bir kesim, ana dil eğitiminin ilkokulda da verilebileceğine inanmaktadır. "Ana dilde eğitim ortaokulda başlamalıdır." % 30 oranında "kesinlikle katılmıyorum" % 44 oranında da "ka-

ılmıyorum” cevabı verilmiştir. Toplamda % 74 oranında’ anadilde eğitimin ortaokulda başlatılmasını doğru bulmamaktadır.

“Anadilde eğitim lisede başlamalıdır.” % 42 oranında “kesinlikle katılmıyorum” % 44 oranında da “katılmıyorum” cevabı verilmiştir. Toplamda % 86 oranında’ anadilde eğitimin lisede başlatılmasını doğru bulmamaktadır. “Anadilde eğitim sadece üniversitede verilmelidir.” % 68 oranında “kesinlikle katılmıyorum” % 22 oranında da “katılmıyorum” cevabı verilmiştir. Toplamda % 90 oranında’ anadilde eğitimin üniversitede başlatılmasını doğru bulmamaktadır. “Anadilim Türkçe değil ama evde, aile içinde Türkçe konuşuyoruz.” diyenlerin oranı % 48. “Evde, aile içinde anadilimizi konuşuyoruz.” diyenlerin oranı da % 80’dir. “İmkan sunulsaydı ana dilimde eğitim almak isterdim.” maddesine “kesinlikle katılıyorum” diyenler % 22, “katılıyorum” diyenler de % 22 toplamda % 84 oranında, imkan sunulması durumunda anadilinde eğitim almak istediklerini beyan etmişlerdir.

“Anadilimde eğitim alamadığım için anadilimi unutmak üzereyim.” diyenlerin toplam oranı, kararsızlarla birlikte % 60. “Anadilim Türkçe olmadığı için okul hayatımda çok sıkıntı yaşadım.” diyenler % 40, herhangi bir sıkıntı yaşamadığını kabul edenlerin oranı da % 64. “Anadilde eğitim yerine, anadil, seçmeli ders olarak okutulmalıdır.” Diyenlerin oranı % 40 olup bu maddeye cevap veren kararsızların da önemli bir oranda, % 24 olduğu dikkatimizi çekmektedir. “Anadili eğitimi, tüm diller için devletçe desteklenmelidir.” % 90 oranında çok yüksek bir oranda desteklenmektedir. İnsanlar, bu hakkın devletçe kabul edilip desteklenmesini istiyor. Vatandaşın bu hakkını kullanmak isteyip istememesi ayrı bir tartışma konusu olabilir. Ancak, öncelikle bu hakkın devletçe desteklenmesi önem taşımaktadır. Anketlerimizi cevaplandıran lise öğrencilerinin % 86’sı, “Ülkemizde, anadilde eğitim konusundaki tüm engellemelerin kaldırılmasını istiyorum.” diyerek yasakçı bir zihniyeti istemediklerini göstermektedirler.

Lise öğrencilerine yönelttiğimiz sorular içerisinde en fazla destek gören ve en yüksek oranda kabul edilen madde, “Anadilde eğitim, her insanın en tabii hakkıdır.” maddesidir. Bu madde, % 78 oranıyla “kesinlikle kabul ediyorum”, % 16 oranıyla da “kabul ediyorum” toplamda da % 94 oranıyla en fazla kabul gören madde olmuştur. Öğrenciler, anadilde eğitimin, en tabii insan hakkı olduklarına inandıklarını en yüksek bir şekilde destekleriyle göstermişlerdir. Anadilde eğitimin, sadece özel okullarda verilmesinin de % 90 oranında kabul edilmediğini, “Anadilde eğitim, devlet okullarında da verilmelidir.” maddesinin de % 90 oranında kabul edildiğini görüyoruz. Özel okullara gidebilen öğrencilerin sayısının da çok düşük olduğunu görmek gerekir. “Anadilde eğitim konusundaki yasal düzenlemeler, çözüm sürecine katkı sunacaktır.” Bunu kabul edenlerin oranı % 68’dir. % 20 kararsızlarla birlikte % 88 ora-

nında, öğrencilerin de anadilde eğitimin, çözüm sürecine katkı sunacağına inanmaktadır. Çocukların ana dilleriyle eğitim almaları, onların sonraki eğitimlerinde başarılı olmalarında ve hedeflerine ulaşmalarında önemli bir etkiye sahip olduğunu kabul edenlerin oranı da % 74'tür. "Resmi dil dışında, hiçbir dilde eğitim yapılmamalıdır." diyenler ise sadece % 16 olup, artık yasaklarla bir yere varılamayacağını göstermektedir. Türkçeden başka diğer dillerde (anadilde) eğitim yapılmasının, ülkenin bölünmesini hızlandırdığına inananların oranı sadece % 16 olup, kararsızlarla birlikte % 84'lük bir kesim, Türkçe'den başka diğer dillerde (anadilde) eğitim yapılmasının, ülkenin bölünmesini hızlandırdığına inanmadığını beyan etmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Tüm insanlar insan olmaları hasebiyle eşit yaratılmıştır. İnsanları üstün kılan, dilleri, renkleri değildir. Onların Yüce Yaratıcı katındaki değeridir. Dolayısıyla eşit yaratılan insanların, birbirlerinin haklarını çiğnemesi, gasp etmesi ne insani, ne de İslami bir durum değildir. Bizler de bu çalışma ile, Bingöl ilinde, Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Velilerin anadil eğitimi ve anadilde eğitim konularında neler düşündüklerini tespit etmeye çalıştık. Çalışma sonunda şu hususları tespit ettik:

Anadilde eğitim, her insanın en tabii hakkıdır. Anadilde eğitim ilkokulda başlamalıdır. Anadili eğitimi, tüm diller için devletçe desteklenmelidir. Ülkemizde, anadilde eğitim konusundaki tüm engellemeler kaldırılmalıdır. Anadilde eğitim konusundaki yasal düzenlemelerin, çözüm sürecine katkı sunacağına yüksek bir oranla inanılmaktadır. Çocukların ana dilleriyle eğitim almaları, onların sonraki eğitimlerinde başarılı olmalarında ve hedeflerine ulaşmalarında önemli bir etkiye sahip olduğuna inanılmaktadır. "Resmi dil dışında, hiçbir dilde eğitim yapılmamalıdır." Düşüncesi geçerliliğini yitirmekte ve kimse artık bu düşünceye inanmamaktadır. Toplumun büyük bir kısmı, resmi dil dışında diğer dillerle eğitim yapılmasını, ülkenin geleceği için bir tehdit olarak görmemektedir. Türkçeden başka diğer dillerde (anadilde) eğitim yapılmasının, ülkenin bölünmesini hızlandırdığı düşüncesi artık insanlara inandırıcı gelmemektedir.

Bingöl il merkezinde görev yapan okul yöneticilerimizin, öğretmenlerimizin, öğrencilerimizin ve öğrenci velilerimizin büyük çoğunluğu, anadilde eğitimin en tabii insan hakkı olduğuna, anadilde eğitimin ülkenin geleceğine zarar vermeyeceğine, bu hakkın özellikle devlet eliyle kullanılmasının önemli olduğuna, kardeşlik, birlik ve beraberliğin pekişmesi adına en temel insani bir hak olan anadilde eğitimin önemine inandığını, çözüm sürecinin de bundan olumlu etkileneneğine inanmaktadır.

Yukarıdaki önerilere ilave olarak da şu hususların da dikkate alınmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir:

Müslüman milletler, Avrupa Birliği gibi bir sistem içinde bir araya gelerek iç işlerinde bağımsız bir yapı, dış işlerinde de bir çatı olabilecek bir sistem kurmalıdırlar. Böylece her millet kendi içinde anadilde eğitim sorununu da çözmüş olacaktır. İslam dininin tüm milletlere tanıdığı haklar aynıdır. Birinin diğerinden üstünlüğü yoktur. Bir toplum, kendi için istediği bir şeyi, kendi din kardeşi olan diğer toplum için de istemek durumundadır. Adil bir sistem olmalı. Adalet; kimsenin kimseye zulmetmediği, haksızlık yapmadığı, herkesin hakkına tam sahip olduğu bir sistemin adıdır. Yeni, sivil, özgürlükçü, adalet eksenli bir anayasa yapılmalıdır. Adaletin her alanda hakim kılınması, iyiliklerin arttırılması ve yayılması, kötülüklerin engellenmesi veya önlenmesi asıl düsturumuz olmalıdır.

“İnsan, ancak dili ile insandır.” ilkesi unutulmadan anadilde eğitimin önemi toplumun tüm kesimlerine anlatılmalı, empati kurulmalıdır. “Dil, kültürün taşıyıcısı olduğundan dil ile ilişkisi kesilen, dilini kaybeden kişilerin zamanla o dilin taşıdığı kültürle ve onun üzerine inşa edilen kimlikle hiçbir ilişkileri kalmamaktadır.” gerçeğinden hareketle tüm dillere ve tüm kültürlerle eşit şekilde hoşgörü sağlanmalıdır. Kendimiz için istediğimiz bir şeyi, diğer insanlar için de makul bir hak olarak görmeliyiz. Dil, insanlar arasında anlaşmayı ve iletişim kurmayı sağlayan bir araç olmanın daha ötesinde bir şeydir. Dil, insanlar arasında anlaşma ve iletişim kurmanın yanı sıra, düşünmenin de başlıca aracıdır. Farklı dillerin varlığını inkar eden, onları dışlayan “tek dil, tek millet” ideolojisi artık terk edilmelidir. Dillerin bütünleşme önünde engel ve hatta tehdit olarak görülmesi yaklaşımının yerine farklılıkları zenginlik olarak gören, “toplumsal bütünleşme”den çeşitliliğin, ahengin sağlanmasını anlayan bir yaklaşım gelişmiş ve bu doğrultuda çok dilli eğitim politikaları oluşturulmalıdır.

Kısaca ifade etmek gerekirse; toplumun farklı kesimlerine, özellikle de eğitimin paydaşı olan kesimlere; veli, öğrenci, öğretmen ve yöneticilere uyguladığımız anketlerde şu gerçekleri tespit ettik: İnsanlarımız, özellikle anadilde eğitim konusunda var olan yasakların kalkması gerektiğine inanıyor. Bunun özellikle de devlet eliyle yapılmasının önemli olduğuna inanıyor. Anadilde eğitimin devletin bölünmesine değil, tam tersine birlik ve beraberliği güçlendireceğine, kardeşlik ve adalet duygularını daha da sağlamlaştıracağına inanıyor. İslam inancında da, bir kardeşin sahip olduğuna diğer kardeşin de sahip olmasıyla ancak kardeşliğin sağlanabileceği vurgulanıyor. Beşeri hukukta, uluslararası sözleşmelerde, diğer gelişmiş ülkelerde de bu hakkın kullanılabilirliğini görmek mümkündür. İnsanlarımız, anadilde eğitimin çözüm sürecine de katkı sunacağına inandığını belirtiyor. Adalet, eşitlik ve özgürlü-

ğün herkes için sağlandığı bir ÷lke, her vatandaşın t÷m haklarını en geniş şekilde kullanabildiği bir ÷lke, t÷m bireylerin haklarıyla mutlu olabildiği bir ÷lke; gelecekte daha g÷çlü olacak ve bireyleri böyle bir ÷lkede mutlu olmanın sevinci ve bilinciyle, ÷lkelerini d÷nyanın en saygın, en gelişmiş ÷lkeleri arasında yer alması için her t÷rl÷ fedakârlığı göstereceklerdir.